

Discurs al guvernatorului BNR, Mugur Isărescu,

cu ocazia lansării lucrării

„Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România”,

autor Larry L. Watts

Bună dimineța!

Doamnelor și domnilor,

Este plăcerea mea să fiu astăzi alături de dumneavoastră, să salut prezența în sală a atâtor distinși oaspeți, la lansarea unei cărți, i-aș spune, de excepție - acum fiecare ce înțelege prin carte de excepție -, o carte care, sunt sigur, stârnește mai mult decât interesul și o să mă și explic.

Vreau, cu această ocazie, să-i salut și pe cei care vor face o primă prezentare a acestei cărți. În primul rând pe autor, domnul Larry Watts, aici de față, și trebuie să fac o mărturisire: îl cunosc de foarte mulți ani pe Larry. Domnul general Ioan Talpeș, istoric de calibru, aș spune, și domnul profesor Cristian Troncotă. Îl mai avem aici pe domnul Cristian Păunescu, fost director în Banca Națională, acum consilier, și dânsul istoric.

Aș începe printr-o încadrare a acestui eveniment în manifestările culturale organizate periodic de către instituția noastră. Ele sunt dedicate valorilor istoriei, culturii naționale, arhitecturii naționale. Vă spun încă o dată, nu este un lucru neobișnuit ca o bancă centrală, și mai ales una venerabilă, cu o vârstă înaintată, cum este Banca Națională a României, să își dedice o parte din eforturi acestor manifestări. Vă reamintesc că, în primăvară, împlinim 132 de ani de existență. Suntem a șaisprezecea bancă centrală din lume, dintr-un număr de vreo 200 de bănci centrale, câte sunt în prezent, și, dacă numărăm într-o altă manieră, putem fi chiar a treisprezecea bancă centrală din lume, dar am considerat eu că numărul treisprezece nu este norocos și, atunci, prefer numărătoarea cu șaisprezece. Despre ce este vorba: în această cronologie sunt trei bănci centrale care, în momentul înființării, erau în teritorii dependente de alte țări. Este vorba despre Norvegia, Finlanda și Antilele Olandeze. Cu alte cuvinte, Banca Națională este o bătrână doamnă a finanțelor românești și ne face plăcere să reamintim acest lucru.

În consecință, a lansa la Banca Națională cărți importante, lucrări de valoare, nu este deloc o excepție. Numai în acest an, am organizat mai multe lansări de carte și vă amintesc câteva dintre acestea: *Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova*, ediție revizuită și adăugită, autori: Cristian Păunescu și Marian Ștefan; un album, care, de fapt, este și un documentar, și o foarte bună carte de istorie, intitulat *Centrul istoric financiar-bancar al Bucureștilor*, realizat de doamna Cristina Țurlea, arhitect la Banca Națională. Iarăși, nu pierd ocazia să vă reamintesc că în 1936, în jurul acestei clădiri erau circa 140 de bănci și, când vă plimbați prin centrul vechi al Bucureștilor, puteți să le remarcați, din proprie inițiativă, pe cele mai importante. Tot în acest an, domnul profesor Alexandru Budișteanu, aici de față, și-a lansat și domnia sa o carte intitulată *Între istorie și judecata posterității*. Apoi, domnul profesor Nicolae Noica, un foarte harnic și mereu prezent autor de lucrări valoroase, a lansat la Banca Națională volumul *Liviu Ciulley – un reper*. Este vorba de Liviu Ciulley, cu doi de l și cu y, tatăl regizorului Liviu Ciulei și constructorul acestui palat, Palatul Nou al Băncii Naționale, început în anii '30, terminat pe la sfârșitul anilor '40, conceput și realizat de arhitecți și constructori români.

Mai avem o carte lansată tot aici, extrem de valoroasă, spun eu, cartea domnului Cristian Scăiceanu, *Istoria mișcării filatelice din România*. De asemenea, un album filatelic frumos și valoros cu titlu *Nicolae Grigorescu – pictor și creator de bancnote*. Tot aici, recent, am lansat volumul al treilea al seriei „Bancnotele României”, volum intitulat *Emisiunile de bancnote românești în perioada 1929-1947. Istorie și tehnologie*. Mă opresc aici, ca să nu vă răpesc prea mult din timp.

Eu cred că această serie frumoasă de evenimente o încheiem acum, și mai frumos, cu această carte. Vă propun și o altă caracterizare: cartea este extrem de incitantă, chiar din titlu, „Fereștemă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România”, autor Larry Watts, apărută la Editura Rao. Lucrarea se bazează pe surse documentare extrem de extinse. Este una dintre cărțile de istorie cu un impresionant bagaj de trimiteri bibliografice, deci este foarte documentată. Sursele documentare nu au fost, până acum, utilizate în circuitul științific românesc și lucrarea prezintă date și informații inedite referitoare la relațiile tensionate ale României cu aliații din Blocul Sovietic.

Cum vă spuneam, lectura este atractivă, chiar impresionantă, datorită faptului că vedem dinăuntru, pe bază de documente, ce lovituri puternice se dau între aliați, ceea ce este interesant și pentru momentul actual, nu neapărat pentru România, dar pentru momentul actual. Luptele în

interiorul unei alianțe sunt, uneori, mult mai aprige decât între alianțe. Am mai remarcat titlul unui capitol din această carte, care de fapt este chiar titlul unui studiu utilizat de domnul Watts în cartea sa: „Un stat prieten inamic. România în viziunea Stasi”, foarte sugestiv pentru felul în care era percepută România în cadrul Blocului Sovietic. Are această calitate prietenul nostru, să incite.

Cartea are o frumoasă prezentare istorică a relațiilor dintre România și Rusia, începând cu Războiul de Independență din 1877-1878. Aspectele, relativ acoperite, să spunem, legate de Războiul de Independență, care au mai fost analizate și de alți istorici, sunt acum mai bine cunoscute decât înainte de 1989. Însă, eu cred că Larry Watts vine și aici cu exemple inedite. Prezintă mostre de alianțe ruso-române, cu referiri nu numai la Războiul de Independență, ci și la Primul Război Mondial; pentru perioada interbelică, se analizează poziția Cominternului față de România; după război, strategiile utilizate de Stalin în așa-zisa „problemă transilvană” și pentru subordonarea României; încercările de ieșire de sub tutela Uniunii Sovietice, din perioada 1953-1964; ieșirea relativă de sub dominația sovietică și subminarea acesteia în cadrul Blocului Comunist în perioada 1965-1967; situația României și relațiile speciale pe care le-a avut cu aliații în timpul și după invazia Cehoslovaciei în 1968; manipularea relațiilor în cadrul Pactului de la Varșovia și măsurile antiromânești puse la cale de Moscova - de acum intru într-o perioadă istorică pe care deja am trăit-o și pe care, după lectura acestei cărți, o înțeleg mai bine -, și, probabil, partea cea mai interesantă a lucrării, politica URSS de izolare a României pe plan internațional și de dezbinare internă a țării, context în care Larry Watts analizează și unele aspecte interesante ale relațiilor României cu țările din Orientul Mijlociu, cu SUA, China sau cu diverse organizații internaționale – și îi las pe paneliști să spună mai multe lucruri.

Fac acum o pauză scurtă ca să vă spun că eu am trăit un asemenea moment. A fost în 1975, la Salzburg, unde era un seminar internațional, care se numea „Salzburg Seminar in American Studies”. Eram vreo șapte din țările, atunci, comuniste. Doi din România, vreo trei polonezi, doi unguri, un cehoslovac și alți vreo 40 de participanți, tineri sau mai puțin tineri, din țările occidentale, din Europa vestică. Între cei care au fost profesori în cadrul seminarului s-a numărat și directorul, pe atunci, al Băncii de Export Import a Statelor Unite ale Americii, US Eximbank, pe numele lui, atunci ca și acum, Bill Casey, William Casey. Am avut și o fotografie cu domnia sa și am ținut-o pe birou la Institutul de Economie Mondială până în 1981, când a devenit director CIA, și atunci am ascuns-o, că nu mai era un element de mândrie. Și țin minte și acum, seminariile aveau loc în Leopold Schloss, palatul unui arhiepiscop din Salzburg, unde

s-a filmat „Sunetul muzicii”, dacă vă mai aduceți aminte. Era foarte impresionant! Noi românii eram într-un colț și, când a intrat Bill Casey în sala de dezbateri, prima întrebare a fost: „is it anybody from Romania here? – „este cineva din România aici, în această sală”? Și noi ne-am ridicat așa temători, timizi. Eram în 1975, vă reamintesc, și Bill Casey venea din România, unde vânduse României trei avioane Boeing 707, adevărată spărtură în Blocul Sovietic, pentru că, cei din generația noastră își aduc aminte, a avea altceva decât avioane sovietice, fie militare, fie civile, era de neconceput. Mai făcusem și alte acorduri. România intrase în FMI, în Banca Mondială, aveam societăți mixte cu capital străin pe teritoriul României. Și, în timp ce noi ne ridicam timizi, Bill Casey a început să laude România: aceasta este o țară, într-adevăr, reformistă, care face, care drege! Pe măsură ce vorbea noi ne-am îndreptat cocoșa, am devenit mai mândri. Seara, colegii noștri din Ungaria, Polonia, Cehoslovacia de atunci au solicitat o întâlnire între prieteni, adică între aliați și, în fața unui șemineu, ne-au făcut pilaf. Ne-au spus că am trădat idealurile comunismului, că am intrat în organizația imperialistă a IMF (International Monetary Fund) că am acceptat exploatarea capitalistă pe teritoriul României și așa mai departe.

Vă spun acest lucru pentru că în mintea unui tânăr din 1975, pe urmă a fost greu să cred cum, din această poziție, în numai cincisprezece ani, am ajuns unde am ajuns! Adică, în 1989, eram deja codași, dar într-o manieră pe care o înțelegem mai bine dacă citim cartea lui Larry Watts. Dar, repet, vă las plăcerea lecturii și îi las și pe paneliști să vă dezvăluie și alte interpretări.

Aș mai spune ceva despre carte. M-a impresionat, după lectura ei, nu spun după studiu, deși merită un studiu, cu creion și notițe și cu aduceri aminte ale celor din generația mea, pentru a corela niște fapte, care și atunci păreau greu de explicat. Fața evenimentelor, după o asemenea lectură, apare cu totul alta decât o știm din cărțile de istorie, spun eu! Și, uneori, nu-ți vine să crezi, însă cartea se bazează pe surse primare. Eu, vă mărturisesc, nu le-am verificat. Sunt atâția istorici în sală și în țară și este datoria lor să verifice sursele. Eu le-am luat ca atare, dar te impresionează faptul că orice afirmație este cu trimitere la surse, nu este nimic făcut gratuit, nu se speculează. Am văzut că și alți critici de carte, recenzori, au punctat faptul că nu s-a mai scris până acum atât de documentat, în consecință convingător, despre acest adevărat război clandestin purtat împotriva României, în cadrul Blocului Comunist, între aliați.

Aș vrea, poate sar calul și, dacă îl sar, nu-mi stă bine, căci în calitate de guvernator trebuie să fii prudent, dar parcă am văzut și ceva aspecte relativ conspirative, care, pentru prima oară, sunt dezvoltate pentru marele public. Eu sunt apărat, să spunem așa, de Eugeniu Carada, cel

care a fondat Banca Națională, dar nu a acceptat să fie guvernator, pentru că era filo francez, iar regele era german și nu voia să se închine în fața unui german. Cu toate acestea, a condus banca 30 de ani cu putere de influență extraordinară, nu numai pentru că era mâna dreaptă a lui Brătianu, dar avea și un sistem cu totul deosebit! Vă reamintesc că el a fost printre cei care au finanțat mișcarea de unire a românilor din Transilvania și din Basarabia. Pe listele lui Eugeniu Carada, mai mult sau mai puțin conspirative, s-au aflat și Iuliu Maniu, și toți liderii, fruntașii transilvăneni și cei din Basarabia.

Aș mai spune că această carte este structurată în nouă părți, fiecare parte are și câte un titlu incitant, are 28 de capitole și aproape toate instrumentele de lucru pe care, având în vedere pasiunea mea pentru istorie, le-am întâlnit la istoricii de calitate. Sunt 25 de hărți, o bibliografie impresionantă, care însumează 803 titluri de cărți și articole, precum și indici de instituții și persoane.

Închei prin a spune că este o carte care te provoacă, incită la discuții și care generează interesul istoricilor de a o parcurge. Autorul este extrem de generos, își dezvăluie sursele și, în consecință, ca orice studiu serios, cred că va rămâne – e o părere personală – în lectura obligatorie și în trimiterile bibliografice obligatorii, ale oricărui studiu serios de istorie a României contemporane, care va apare de acum înainte. Îl felicit pe autor, mă bucur că am avut această ocazie să particip la lansarea cărții și îi rog pe paneliști să preia dezbaterile.

Vă mulțumesc!

15 decembrie 2011, Banca Națională a României